

Avaldus

Avaldus 04/2022 digitaalse euro ülesehituse kohta eraelu puutumatus ja andmekaitse seisukohast

Vastu võetud 10. oktoobril 2022

Translations proofread by EDPB Members.
This language version has not yet been proofread.

Euroopa Andmekaitse nõukogu on võtnud vastu järgmise avalduse.

2021. aasta juulis otsustas Euroopa Keskpank (EKP) algatada võimaliku digitaalse euro 24-kuulise uurimisetapi, mille eesmärk on emiteerida kahe või kolme aasta pärast digitaalne euro, juhul kui see on õigustatud¹.

Võttes arvesse võimalikku suurt ohtu põhiõigustele ja -vabadustele, mida sellise projekti kasutuselevõtt võib Euroopa kodanikele kaasa tuua, avaldas Euroopa Andmekaitse nõukogu kirja², milles tuletas meelde eraelu puutumatus ja vaikumise andmekaitse põhimõtet ning andis uurimisetapis selles küsimuses nõu. Pärast EKP positiivset vastust alustas Euroopa Andmekaitse nõukogu ekspertide kohtumisi andmekaitseametniku ja digitaalse euro töörühmaga, mis osutasid projekti paremaks mõistmiseks väga kasulikuks. Selline teabevahetus võimaldas Euroopa Andmekaitse nõukogul anda EKP töörühmale korrapäraselt tagasisidet projekti poliitilise mõju kohta eraelu puutumatus ja andmekaitsele.

2022. aasta veebruaris teatas Euroopa Komisjon (edaspidi „komisjon“) kavatsusest esitada 2023. aastal ELi õigusakti eelnõu, millega toetatakse digitaalse euro kasutuselevõttu ELi õiguses³. Lisaks

¹ Lisateave: „Korduma kippuvad küsimused digitaalse euro kohta“ (europa.eu) (europa.eu), küsimus 8.

² https://edpb.europa.eu/system/files/2021-07/edpb_letter_out_2021_0111-digitaleuro-toecb_en_1.pdf

³ Euroopa Liidu olukord, kavatsusavaldus https://state-of-the-union.ec.europa.eu/system/files/2022-09/SOTEU_2022_Letter_of_Intent_ET_0.pdf

pidas eurorühm 2021. ja 2022. aastal mitu temaatilist arutelu, et võtta järelmeetmeid projekti peamistes poliitikaaspektides, sealhulgas eraelu puutumatus ja andmekaitse aspektides.

Kuna EKP nõukogu astus hiljuti samme uurimisetapis ülesehitusega seotud esimeste otsuste suhtes, eelkõige seoses digitaalse euro kättesaadavusega internetis/väljaspool interneti, andmekaitse tasemega ja andmeedastusmehhanismidega, soovib Euroopa Andmekaitseenõukogu kirjalikult meelde tuletada viimase aasta jooksul antud suuniseid ja väljendatud seisukohta.

Eraelu puutumatus ning lõimitud ja vaikimisi andmekaitse

Euroopa Andmekaitseenõukogu tuletab sissejuhatava märkusena meelde¹, et kodanike väljendatud ootustega kooskõlas olev eraelu puutumatus ja andmekaitse väga kõrge tase on äärmiselt oluline, et tagada eurooplaste usaldus tulevase digitaalse euro vastu ja seega on see projekti eduks hädavajalik. Võrreldes füüsilise sularahaga ja selle kasulike omadustega eraelu puutumatus ja vabaduste seisukohast, on kindel, et digitaalse euro eriväärtus niigi väga konkurentsivõimelisel ja tõhusal makseturul oleks selle pakutav kõrge eraelu puutumatus tase, mille tagaks avalik sektor ja mis oleks otsustav tegur, et ELi kodanikud selle omaks võtaksid. Seetõttu peaks digitaalse euro ülesehitus olema füüsilise sularahaga võimalikult sarnane.

Selleks et järgida eraelu puutumatus ja lõimitud ja vaikimisi andmekaitse põhimõtteid kooskõlas kohaldatavate eraelu puutumatus ja andmekaitsetsätetega, soovib Euroopa Andmekaitseenõukogu uurimisetapis uurida mitmesuguseid tehnoloogilisi lahendusi, mis on juba kättesaadavad või mida saab mõistliku aja jooksul muul viisil laiendada, et oleks võimalik võrrelda erinevaid ülesehitusi eraelu puutumatus ja andmekaitse seisukohast. Selles suhtes peaksid EKP poolt ülesehituse kohta vastu võetavad otsused põhinema kõigi asjaomaste riskide dokumenteeritud mõjuhindangul, milles on eelistatud uuenduslikku ja eraelu puutumatus soodustavat tehnoloogiat (nt e-raha, teadmiste puudumise tõend).

Uurimisetapi praeguses järgus on EKP nõukogu heaks kiitnud eraelu puutumatus ja andmekaitsega seotud ülesehitusvariandid, mis põhinevad tehingute valideerimise laadil ja digitaalse euro kasutamise liigil (internetis või internetiväliselt), mida kajastavad dokumendid, mille EKP esitas sidusrühmadega konsulteerimiseks⁴, ja mida kinnitati hiljuti avaldatud EKP aruandes digitaalse euro uurimisetapi edenemise kohta⁵.

Tehingute süstemaatilise valideerimise ja jälgimise vältimine

Euroopa Andmekaitseenõukogu märgib, et EKP valitud lähtestsenaarium oleks töötada välja digitaalse euro vorm, mis on kättesaadav internetis ja mille tehingud on valideerinud kolmas isik⁵. Sellise ülesehitusega kaasneks kolmandate isikute jaoks teatavate isikuandmete (sealhulgas tehinguandmete) täielik läbipaistvus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise eesmärgil. Veebivälisuse võimaldamist, mis sisaldab viipemakseteks väiksema väärtusega eratehingud ja hoiuseid, ning eraelu puutumatus valikulisuse⁵ võimaldamist internetis, nii et rahapesu ja terrorismi

⁴https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/investigation/governance/shared/files/ecb.degov220504_fou_nddesignoptions.en.pdf?6350327ade6044017df4df0a8812b7dc

⁵https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/investigation/proofuse/shared/files/dedocs/ecb.dedocs22092_9.en.pdf; lk 5–8.

rahastamise tõkestamise kontrolle tehtaks ainult suurte tehingute puhul, kirjeldatakse kui „lähtestsenaariumist kaugemale jäävaid“ ja neid tuleb täiendavalt uurida.

Selleks et saavutada Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 7 ja 8 sätestatud poliitilised eesmärgid ja eraelu puutumatus kõrge tase, mida saab pakkuda ainult avalik sektor, ei pruugi alati olla asjakohane ette näha, et tehingud valideerib kolmas isik. Vajaduse korral tehtavaid regulatiivseid kontrolle tuleks üldjuhul teha tagantjärele ja sihipäraselt, kui esineb konkreetne rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud risk. Kõigi digitaalsetes eurodes tehtavate tehingute valideerimine ei pruugi olla kooskõlas andmekaitse põhimõtetega vajalikkuse ja proportsionaalsuse vallas, nagu neid on tõlgendatud Euroopa Liidu Kohtu praktikas⁶.

Eraelu puutumatus künnis internetis ja mujal

Selle taustal teeb Euroopa Andmekaitsekoostöö nõukogu ettepaneku võtta lähtestsenaariumis nii internetiväliselt kui ka internetis kasutusele „eraelu puutumatus künnis“, mida väljendatakse tehingu väärtusena, millest väiksemaid tehinguid ei tohi jälgida, luues seeläbi kodanike usalduse digitaalsetes eurodes tehtavate igapäevaste maksete privaatsuse suhtes ning kajastades selle väikest riski rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seisukohast. Jälgimise puudumine tähendab, et väikese väärtusega tehinguid ei kontrollita ja neid ei kajastata vahendaja raamatupidamisarvestuses.

Lisaks ei soovita Euroopa Andmekaitsekoostöö nõukogu kasutada digitaalse euro jaoks kontopõhist mudelit, vaid kujundada see võimalikult P2P-põhiseks, võimaldades kättesaadavust nii internetis kui ka mujal. Kui digitaalse euro toimimiseks on vaja kontot, soovib Euroopa Andmekaitsekoostöö nõukogu uurida, kas ja kuidas saaks selle toimimisega piirata panga- või e-raha kontode omavahelisi ühendusi ajale, mil kasutajad oma digitaalsest euro rahakotist deponeerivad või seda taastäidavad, nagu see on praegu sularahaautomaatide puhul⁷.

Vajadus konkreetse reguleeriva raamistiku järele

Lisaks soovib Euroopa Andmekaitsekoostöö nõukogu muude õigusküsimuste käsitlemise kõrval töötada välja digitaalse euro jaoks eraldi õigusraamistiku, milles konkreetselt käsitleda andmekaitset ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise aspekte. Praegune elektrooniliste maksete õigusraamistik⁸ ei tundu olevat asjakohane sellise vahendi puhul nagu digitaalne euro, mis on poliitiliste eesmärkide ja üldsuse ootuste täitmiseks vajaliku usalduse taseme poolest väga erinev praegu olemasolevatest elektroonilistest maksevahenditest. Euroopa Andmekaitsekoostöö nõukogu soovib, et see konkreetne õigusraamistik peaks olema osa ELi institutsioonide kavandatud lähtestsenaariumist.

Seetõttu tervitab Euroopa Andmekaitsekoostöö nõukogu komisjoni kavatsust teha 2023. aastal ettepanek sellise õigusraamistiku kohta. Ta on valmis andma komisjonile ja kaasseadusandjatele asjakohaseid suuniseid, et tagada õige tasakaal andmekaitse ja muude eesmärkide, nagu rahapesu ja terrorismi

⁶ Vt eelkõige: La Quadrature du Net jt (6. oktoobri 2020. aasta otsus kohtuasjas C-511/18), ECLI:EU:C:2020:791; Tele2 Sverige AB (21. detsembri 2016. aasta otsus kohtuasjas C-203/15), ECLI:EU:C:2016:970; Ministerio Fiscal (2. oktoobri 2018. aasta otsus kohtuasjas C-207/16), ECLI:EU:C:2018:788.

⁷ Sularaha väljavõtmiseks kasutatavad pangaautomaadid.

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiiv 2009/110/EÜ, mis käsitleb e-raha asutuste asutamist ja tegevust ning usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvet, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/2366 makseteenuste kohta siseturul

rahastamise tõkestamise vahel, võttes arvesse kõiki digitaalse euro kasutuselevõtu asjakohaseid eesmärke. Need suunised võiksid põhineda käesoleval avaldusel, vajaduse korral mitteametlikel kohtumistel ning Euroopa Andmekaitseenõukogu ja Euroopa Andmekaitseinspektori ühisarvamusel komisjoni õigusakti eelnõu kohta.

Andmesubjektide õiguste ja vabadustega seotud riskide nõuetekohase eelneva hindamise suhtes tuletab Euroopa Andmekaitseenõukogu meelde, et kooskõlas kehtivate andmekaitsestandardidega on vaja teha andmekaitsealane mõjuhindang. Samuti soovib Euroopa Andmekaitseenõukogu teha eraelu puutumatuse ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskihindamised koos, et enne konkreetsete ülesehitusvariantide kohta ettepaneku tegemist põhjalikult hinnata ja maandada mõlemat riski, mis on mõnevõrra omavahel seotud.

Soodustada avalikku demokraatlikku arutelu

Lõpetuseks kutsub Euroopa Andmekaitseenõukogu EKPd ja komisjoni üles edendama avalikku arutelu isikuandmete kaitse üle digimaksete puhul. Euroopa Andmekaitseenõukogu arvates võiksid EKP ja komisjon saada kasu väljastpoolt kodanikuühiskonnalt ja akadeemilistelt ringkondadelt saadavatest lisisensidest selle kohta, kuidas digitaalse euro projekt võiks tegelikkuses vastata kõrgeimatele eraelu puutumatuse ja andmekaitse standarditele.

Euroopa Andmekaitseenõukogu väljendab heameelt seni toimunud viljaka teabevahetuse üle EKP digitaalse euro tööühmaga ning on valmis andma EKP-le täiendavat nõu uurimisetapi jätkumisel, et vaadata läbi ja täpsustada kavandatud ülesehitusvariante ning anda nii oluline panus üksikisikute andmekaitse põhiõigusi austava digitaalse euro projekti õnnestumisse.

Kasutajaliidese prototüüpide⁹ e-kaubanduses kasutamisel soovib Euroopa Andmekaitseenõukogu tagada, et ettepanek on täielikult kooskõlas Schrems II kohtuotsuse ja muude kohaldatavate andmekaitsestandardidega.

Euroopa Andmekaitseenõukogu nimel

eesistuja

(Andrea Jelinek)

⁹ <https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/news/html/ecb.mipnews220916.en.html>